

זכרון עולם

האשה
החשובה וודפת
צדקה וחסד

מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

בית המדרש דחסידי סוכטשוב

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הר"ח ח' ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חולמ סוכר 3 תד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

מאורות
הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד

ר' משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

בס"ד, י"ח ניסן תשפ"ג

מסכת סוטה י"א-י"ז ♦ כלים ח', ז' - ט', א'

גליון מס' 1246

השבוע בגליון

♦ **אמירת קדיש על ידי אביו של הנפטר**
זכויות האב לטובת בנו
♦ **אמירת "קדיש" ותפילה על ידי האב בעבור נשמת בנו**
♦ **אמירת "קדיש" על ידי חתן המנוח**

♦ **מדוע כותבים בלשון הקודש מימין לשמאל?**
♦ **טעם המחלוקת מאיזה צד להדליק את נרות החנוכה?**
♦ **מתי מסתיימת כתיבת ספר התורה?**
♦ **קיום מצוות מצה במחנה ריכז**

בשורה לקוראי הגליון!

ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם

להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

פעם בחיים

שריקת התפעלות נפלטה מפיו חסר השיניים. זיעה קרה מילאה את כף ידו והוא חש כי המזווה החדשה שנרכשה במיוחד לרגל המאורע, הולכת ונשמטת מידיו. **מאז** שהוא זוכר את עצמו, עד כמה שתאי הזיכרון שבמוחו מסוגלים להכיל, לא היה לו פנאי לפנק את עצמו בתענוגות העולם הזה.

הזכרון הראשון שלו כרוך באביו, החוזר הביתה וממלא את החלל באדוות משקה חריף. ברגע של אמת, הוא הודה בינו לבין עצמו, כי זהו גם הזכרון האחרון שלו מאביו. שיכור.

הוא היה הבכור, ולפיכך לא היה כל מקום לויכוחים. פרנסת הבית הוטלה עליו. אמו תרמה את חלקה בהדיפה חוזרת ונשנית של בעלה השיכור מן הבקתה, לכל יכלה את צרור כספם הדל, ובגידול ירקות בחצר הבקתה. את השאר הוא היה צריך להשלים.

פעם, בהיותו ילד, כך הוא זוכר, גונבה לאוזניו שמועה, כי בעיר הגדולה קיים בניין גבוה, אשר בו אנשים חכמים מלמדים ילדים דברים רבים שיועילו להם בהמשך חייהם. "לשם מה עליך ללמוד?" תמהה אמו בתמימות, "ממילא כל חיך תעסוק בעבודת האדמה".

השנים חלפו מבלי משים. מעולם הוא לא למד לספור אותן, אפילו לא את החודשים. סתם. אביו, קיץ, סתיו וחורף, וחוזר חלילה. לאחר מחזורים רבים כאילו של עונות השנה, עמדו לרשותו בקתה משלו, רעיה ושלשה צאצאים. והוא, עובד את האדמה באותה מסירות.

◀◀

דף י/ב הני תמניא זימני בני למה

אמירת קדיש על ידי אביו של הנפטר

בשעה שדוד המלך ע"ה קיבל את ההודעה המרה על מיתתו של מרדכי, אשר מרד בו וניסה להרגו, הוא עמד על עליית השער וקונן על מותו (שמואל ב' יט/א): **"בְּנִי אֲבָשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי אֲבָשָׁלוֹם מִי יִתֵּן מוֹתֵי אֲנִי תַּחְתֶּיךָ אֲבָשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי"**. בהמשך קינתו הזכיר דוד המלך את המילה **"בני"** עוד שלש פעמים נוספות.

חז"ל מבארים בגמרתנו, כי בהזכירו **שבע** פעמים את המילה **"בני"**, העלה דוד המלך את אבשלום בנו **משבעה** מדורי גיהנום, ובאמרו **"בני"** בפעם השמינית - הכניסו לגן עדן, ויש אומרים כי בתפילתו זו גרם דוד לכך שראשו של אבשלום שניתק מגופו בעת שנהרג, יחזור ויתקרב למקום בו גופו היה מונח.

זכויות האב לטובת בנו: מדברי הגמרא מתבאר כי בתפילותיו מסוגל האב להציל את בנו מדיני גיהנום. בעלי התוספות (ד"ה דאייתיה) מקשים על כך, שהרי אמרו חכמינו ז"ל במסכת סנהדרין (קד/א): **"ברא מזכה אבא אבא לא מזכה ברא"**, כלומר: בהנהגתו הטובה הבן מזכה את אביו, אך האב אינו מזכה את בנו, ואם כן כיצד הציל דוד המלך את בנו?

בעלי התוספות מתרצים שלשה תירוצים:

א. מאחר שאבשלום נהרג במיתה משונה ו"נטל את שלו בעולם הזה", הועילה תפילתו של אביו.

ב. הגמרא במסכת סנהדרין בה מבואר כי אב אינו מזכה את בנו, עוסקת במנשה בנו של המלך חזקיה, על כן ניתן לחלק ולומר כי דברי הגמרא מתייחסים למנשה בלבד, שעבד לכוכבים ולמזלות, מה שאין כן אבשלום שלא עבד עבודה זרה, הועילה תפילת אביו לזכותו.

ג. **זכות** האב אמנם אינה עומדת לבנו, אך **תפילתו** מועילה לנשמת בנו.

אמירת "קדיש" ותפילה על ידי האב בעבור נשמת בנו: על פי זה דנו הפוסקים, אם רצוי שהאב ולא אדם אחר, יאמר קדיש על בנו שמת בלא בנים.

השדי חמד (מערכת אבילות סימן קנ"א) כותב כי כך עדיף, שהאב יאמר קדיש על בנו יותר מכל אחד אחר, שכן הוא קרוב לו ביותר ומצד על פטירתו. אולם, לעניין זכותו של האב לדחות אבלים

זעילוי נשמת

מרת **ביה מזוז** ע"ה
בת ר' יוסף ושרינה ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"א

תנצב"ה

הונצחה ע"י ילדיה שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **יהודה לייב (אריה) קלמן** ז"ל
ב"ר מאיר צבי ז"ל
נלב"ע כ"ב בניסן תשע"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י בתו וחתנו
יוסף (רמי) דווג מלכה קליין בני ברק

זעילוי נשמת

מרת **אביבה מובשובסקי** ע"ה
ב"ר שמואל וחנה אלקה ע"ה
נלב"ע י"ט בניסן תשע"ז

תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

מרת **צפורה רנה נדל** ע"ה ב"ר יוסף ז"ל
נלב"ע כ' בניסן תשס"ח **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידיו בני המשפחה שיחיו

אחרים האומרים "קדיש" לעילוי נשמת הוריהם, ולדרוש כי גם לו יאפשרו לומר "קדיש" אחד, כתב השדי חמד שלכאורה הדבר תלוי בתרוצי בעלי התוספות הנזכרים. שכן, לפי תירוצם השני, שהאב מזכה את בנו [אם לא עבד עבודה זרה], אם כן אין האב שונה משאר האבאים ועליהם להתחלק עמו באמירת ה"קדיש". אולם, לפי תרוצו השלישי, כי **תפילת** האב על בנו מועילה לו, אך אין **זכותו** עומדת לו, קודמים שאר האבאים לאבי הנפטר, משום שה"קדיש" אינו נחשב כתפילה על הנפטר, וממילא אין הוא מעלה את נשמתו. למעשה כתב השדי חמד שהאב אינו רשאי לדרוש מאבאים אחרים, שיתנו לו לומר "קדיש", שהרי אין בידו הוכחה שההלכה היא כדברי התירוץ השני של בעלי התוספות.

אכן, בעל נודע ביהודה (שו"ת תנינא או"ח סימן ח') נקט כדבר פשוט שהאב אינו מזכה את בנו, ואמירת ה"קדיש" על ידי האב אינה עדיפה יותר מאמירתו על ידי אדם אחר. על אחת כמה וכמה, כאשר ישנם אבאים על אב או אם, אין לאב זכות לומר "קדיש" על בנו במקום בו מקפידים כי אבל אחד בלבד יאמר קדיש.

אמירת "קדיש" על ידי חתן המנוח: מן הראוי לציין סברה נוספת שנאמרה בטעם אמירת "קדיש" על ידי הבן, והיא: משום כבודו של האב (מעבר יבק פרק כ"א, והובא בחכמת אדם כלל ס"ז ס"ו). על פי זה כתב הרב זרע אמת (חלק ב' סוף סימן קמ"ח), כי אם הנפטר לא הותיר אחריו אלא בת, על בעלה-חתנו לומר קדיש לעילוי נשמת חמיו, משום שהוא חייב בכבודו (שולחן ערוך יורה דעה סימן ר"מ סעיף כ"ד).

דף י"א/ב אמר רבא חורגו דקנז הוה

כתיבת שם אב חורג בכתובה

גמרתנו שואלת, כיצד נאמר בתורה (במדבר י"ג/ו) "**כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה**", הן בספר יהושע (טו/יז) נאמר: "**עֲתִנְיָאֵל בֶּן קִנְז אֶחָי כָּלֵב**" - כלב היה אחיו של עתניאל, ועתניאל היה בנו של קנז. כלב היה, איפוא, בנו של יפונה או בנו של קנז? הגמרא מתרצת כי אכן עתניאל היה אחיו של כלב, אך לא מאביו אלא מאמו, ועל כן כלב היה בנו של יפונה, ועתניאל היה בנו של קנז. הגמרא אף מוסיפה ואומרת, שכלב נקרא "**הקניזי**" משום שגדל אצל קנז אביו החורג, והיה מאנשי ביתו.

נוסח הכתובה בבת מאומצת: על פי זה דן בעל מנחת יצחק (חלק ו' סימן קנ"א) בשאלה מעניינת שהובאה לפניו: בת מאומצת שלא ידעה כי ההורים המגדלים אותה אינם הוריה הביולוגיים הגיעה לפירקה. אביה המאמץ ורעייתו חששו לבריאות נפשה של בתם המאומצת אם יודע לה כי כל חייה גדלה במשפחה מאומצת, ולפיכך הסתפקו כיצד לרשום את שם אבי הכלה בכתובתה.

הגאון רבי יצחק וייס זצ"ל קבע, כי במקרים רגילים בהם אין חשש לשלומה של הכלה, יש לציין בכתובה את שם אביה האמיתי בלבד, מאחר שיש לחשוש שמא בחלוף השנים ישכח הדבר שאין הוא אביה מולידה, והיא או ילדיה עלולים לישא את קרוביהם מאביה האמיתי. אולם, כאשר קיים חשש לשלום הכלה, אפשר לכתוב את שמה ואת שם אביה החורג באופן שירמז על כך שאין הוא אביה מולידה, כגון, אם שם הכלה "שרה" ושם האב החורג "אברהם", יש לכתוב בכתובה "שרה **דמתקריא** שרה בת אברהם", ובכך לרמז שאין היא בתו האמיתית ורק מכנים אותה כ"שרה בת אברהם".

על פי זה הוא מסביר את דברי סוגייתנו, שכלב נקרא "הקניזי". שכן, לכאורה יש לתמוה, מדוע לא קראוהו "**בן קנז**" והרי המגדל יתום בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו (מגילה יג/א)? מוכח מכאן, כי כדי שלא יבואו לידי מכשול בעתיד קראוהו "הקניזי" ולא "בן קנז" [כגון, אם עתניאל היה מת ומותיר את אשתו בלי ילדים, וכלב היה מייבמה, היה עובר על איסור אשת אח, שכן אח מהאב בלבד חולץ].

עליה לתורה בבן חורג: בעל מנחת יצחק דן בשאלה נוספת שהופנתה אליו על אודות ילד יתום מאב ומאם שנלקח לאימוץ, ואינו יודע כי מאמצי אינם הוריו האמיתיים. כשהגיע יום הכנסתו לעול תורה ומצוות חששו הוריו מאמצי לקרוא לעליה לתורה בשם אביו האמיתי. אולם, המנחת יצחק הורה שיש לקרוא בשם אביו האמיתי כדי שלא יבואו לידי מכשול בעתיד, חלילה, וכן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל (הובא בספר הערות למסכת סוטה עמוד ס"ח).

דף טו/ב נכנס להיכל ופנה לימינו

מדוע כותבים בלשון הקודש מימין לשמאל?

המשנה בסוגייתנו אומרת, שהעפר שניתן במים שהשקו בהם את הסוטה נלקח מקרקע ההיכל של בית המקדש על ידי כהן, שנכנס להיכל ופנה **לימינו** כדי לקחת עפר זה. הגמרא מבארת שהכהן פנה לימין משום ש"כל פינות שאתה פונה לא יהיו **אלא דרך ימין**". גם הרמב"ם (הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק י"ד הלכה י"ג) פוסק כן לגבי הכהנים העולים לדוכן לברך את העם, שעליהם

הגיעה העת לכנותו בשם. "אינשווק". שם זה היה שילוב מזעזע בין שמה של סבתו לבין שם בית הכלא שבו היה כלוא סבו, אך לא נעסוק בכך כעת. **היה** זה באחד מאותם הימים של תחילת האביב, שאינשווק כה אהב. באביבים התרחשו כל הדברים הטובים בחייו. הוא נשא אשה. אביו השיכור מת. הוא בנה בקתה. ובאביב האחרון הוא רכש סוס משובת, הרכש הראשון במשקו הדל. הוא התיישב על ערימת חציר, פרש את זרועותיו לצדדים ובהה בחווה במישורים הכפריים, שהתמזגו בסופם עם קבוצת עננים חיונית אביב.

כאן נולדת, הרהר לעצמו, תוך שהוא סוקר את אדמת העמק הפוריה, וכאן גם אמות. במקום נידח זה יחלפו עליו כל ימי חייו. הרהורים אלו הציתו את דמיונו, שברך כלל דרום היה. אם שנותיו הבאות ידמו לאלו שקדמו להן, הרי שמעולם הוא לא יזכה... לנסוע ברכבת! כן, הגענו אל לב ליבו של חלומי הגדול של אינשווק. נסיעה ברכבת. פעם אחת. לא יותר.

מני תקופת ילדותו העשוקה, סימלה בעיניו הרכבת, שאותה לא ראה מעולם, עצמה וחירות. עוברי אורח נדירים שתיארוהו בפניו, הגדילו את תשוקתו. פסי הברזל האין סופיים עליהם מחליקה עוצמת המתכת, "כל קרון גדול פי עשר מן הבקתה שלכם", התפייט מאן דהוא ושללה את אינשווק, עובדי הרכבת הלבושים במדים אחידים, קיטור העשן האדיר המתפרץ מדוד רותח אל שמי התכלת, והעיקר, תנועה מהירה **בלי** סוסים. פעם אחת.

הוא חייב זאת לעצמו. **זקני** הכפר מספרים, כי יותר משהוציא אינשווק מעות על הנסיעה גופא, הוזיל ממון על ההכנות. מה לא עשה. הצטלם עם משפחתו, רכש בגדי חג שמעולם לא היו לו, קנה מזוודות עשויות כהלכה, ועוד כהנה וכהנה. סוף סוף, נסיעה ברכבת לאו מילתא זוטרתא היא. הגיע היום.

כמו בסיפורים, התקבצו בני הכפר נרגשים ועליצים ליד ביתו של אינשווק, כדי ללוותו בדרכו אל הגשמת חלומי הגדול, כשבתוך ליבם ייחלו לא מעטים מהם, כי אולי לכשישוב אינשווק מן הכרך הגדול, יביא עימו באמתחתו מתנה קטנה לכל אחד מהם. מי יודע. ככל הנראה עצם המחשבה על כך הלהיבה את קבוצת המלווים, שלא חדלו לנופף בזרועותיהם עד שהתפזרו ענני האבק שהתמרמו מגלגלי העגלה שהתרחקה במהירות. היה זה באביב, כמובן.

אינשווק הגיע אל העיר הגדולה ובכיסו מצלצלין לא מעטים, שאגר תקופה ארוכה למען הגשים את חלומי. בלב פועם וברוח הומיה ניצב אינשווק בתחתית הרכבת, לתמו הוא סבר כי רכבת אחת משרתת את הכרך הגדול כולו, ואולי אף את כל המדינה. לתדהמתו הוא גילה, כי באותה תחנת רכבת פועלות מספר רכבות ענק, היוצאות ונכנסות אל התחנה וממנה באותו זמן.

בלבול עצום אחז בו. הוא לא ידע לאן לנסוע, באיזו רכבת לבחור, מי מהן טובה יותר. עודו אחוז בשרעפיו, נהדף אינשווק בידי ההמון שמאחוריו, ומצא את עצמו עומד לפני גברתן מסביר פנים שאחז בידו ניירות. "כרטיסים", כך הוא קרא להם, כאשר שאל את אינשווק: "באיזה כרטיס אדוני מעוניין?"

חשב אינשווק, חשב והתאמץ, ולקול נשיפותיו הנרגנות של העומד בתור אחריו השיב במהירות, "כרטיס גדול, הכי גדול שיש". פעם בחיים.

מעוטי של אינשווק החליקו לקופת הברזל של הכרטיס, ומיידעו אחז בידו כרטיס נסיעה ברכבת. פעם בחיים.

בעיניים מצועפות מדמעות פסע אינשווק על הרציף, ולמראה הפתח הראשון שנגלה לעיניו, הניף את רגלו ונבלע בקרון הרכבת. פעם בחיים. הוא התיישב על כסא, יותר נכון על ספסל, או אם נדייק, קרש גס וארוך, שנתלה מצידו האחד של הקרון למשנהו, ושקע בהרהורי כפירה כי הכסא שבביתו נח בהרבה. אולם, מיד ניחם את עצמו, כי עליו לחוות את חווית הנסיעה ברכבת כמות שהיא. לנוח, ינוח בבית. פעם בחיים.

הקרון התמלא באנשים. אינשווק נאלץ לשלכ את רגליו ולהניח את מטענו על ברכיו. אין מקום. אט אט החלה הרכבת לנוע, וכל אנשי הקרון, בכללם

לפנות לימינם הן כאשר הם מסתובבים אל הקהל לברכו, והן לאחר שהם מסיימים את ברכתם. כלל זה נלמד (זבחים סב/ב) מדברי הנביא (דברי הימים ב' ד/ד), המונה את העמודים שתמכו בים שהקים שלמה בבית המקדש, ומתחיל למנותם **מצד ימין**.

הפניה לימין, גם בהזת יד: במסכת יומא (נח/ב) דנה הגמרא, אם גם הכהן המזה על המזבח מדם הקרבנות צריך להזות דווקא ביד ימינו, שכן, יש להסתפק אם החובה לפנות לימין הינה כאשר האדם מהלך **בכל גופו**, או שמא חובה לנהוג כן גם כאשר הוא מזיז את ידו בלבד. להלכה (ש"ת) חתם סופר או"ח סימן קפ"ז נפסק כהכרעת הגמרא, שגם אם מזיזים את היד בלבד כדי לקיים מצווה, יש להפנותה לימין.

טעם המחלוקת מאיזה צד להדליק את נרות החנוכה: מחלוקת הפוסקים המפורסמת אם יש להדליק את נרות החנוכה מהנר הימני ושמאלה, או להיפך, מהנר השמאלי וימינה, קשורה לדברי סוגייתנו. דעת השולחן ערוך (או"ח סימן תרע"ו סעיף ה') היא, כי תחילה יש להדליק את הנר השמאלי ולאחר מכן את הנר שלימינו, אף על פי שבכך **מתחילים** את המצווה מצד שמאל. וטעמו, שגם מצווה המתקיימת על ידי הזתה היד, יש לעשותה באופן שבמהלך קיום המצווה יזיז את ידו משמאל לימין, ואם ידליק תחילה את הנר הימני, נמצא שמזיז את ידו לשמאל. אולם, הלבוש והט"ז (שם) חולקים וסוברים, שיש **להתחיל** את המצווה בצד ימין, ועל כן לדעתם, תחילה יש להדליק את הנר הימני.

לשון הקודש מימין לשמאל: הלבוש מחזק את דבריו בראיה מעניינת, שכן, לדעת השולחן ערוך שהעיקר הוא שתוך כדי המצווה יפנו לימין, מדוע לשון הקודש נכתבת מימין לשמאל, הרי היו צריכים לכתוב משמאל לימין, כדי שפעולת הכתיבה תגרו כל העת לימין? מוכח איפוא, שהעיקר הוא בהתחלת המצווה.

על דברי הלבוש מעיר בעל אליהו רבה (סימן ק"י), כי אדרבה, על פי סברתו ניתן להוכיח להיפך, כדעת השולחן ערוך, שהעיקר הוא שבעצם מעשה המצווה יפנה האדם משמאל לימין. זאת, משום שאמנם אנו מתחילים את כתיבת השורה מצד ימין, אך כל אות ואות בפני עצמה מתחילים לכתוב **משמאל** ומסיימים בימין [כגון, האות א, שכתובתה מתחילה מחלקו העליון של הקו הנטוי אל חלקו התחתון שבצד ימין], ואם כן באופן כתיבת לשון הקודש ישנן שתי ראיות הסותרות זו את זו ולפיכך אין להביא ראיה מצורת הכתיבה בלשון הקודש.

מתי מסתיימת כתיבת ספר התורה? החתם סופר (שם) דן בנושא זה, ומכריע כדעת השולחן ערוך. בדבריו הוא מיישב באופן נפלא את הסתירה שבצורת הכתיבה בלשון הקודש ואומר, כי כתיבת ספר תורה אינה מעשה המסתיים בסוף כל שורה, אלא כתיבת הספר כולו היא סיומו. לכך יש לצרף את ההלכה הקובעת, שעל הסופר לסיים את המילים האחרונות של ספר התורה באמצע השורה. מעתה, נמצא שהסופר מתחיל את הכתיבה בצד ימין, ואף מסיימה בצד ימין, כיוון שהוא ממלא את **חציה הימני בלבד** של השורה האחרונה, ומה לנו פניה לימין גדולה מזו, שהסופר מתחיל בימין ומסיים בימין... לעומת זאת, האותיות עצמן נכתבות משמאל לימין, משום שלכל אות ואות יש חשיבות בפני עצמה. ואם כתיבת האות תתחיל מימין לשמאל, לא ייחשב הדבר כפניה לימין, כיון שלמעשה הוא פונה לצד שמאל. על כן דרך כתיבת כל אות היא משמאל לימין.

דף טז/א בשלושה מקומות הלכה עוקבת מקרא

קיום מצוות מצה במחנה ריכוז

הגמרא בסוגייתנו מונה שלשה מקומות בהם הלכה למשה מסיני עוקרת מקרא מידי פשוטו. כגון: לגבי איסור הנזיר לגלח את שערותיו, שהתורה אמרה (במדבר ו/ו): "**תַּעַר לא יַעֲבֹר עַל רֹאשׁוֹ**" והלכה למשה מסיני [להלן: ה"מ] מוציאה את הפסוק מפשוטו, וקובעת כי **בכל** כלי אינו רשאי לגלח את ראשו, ולא רק בתער.

גדר "אכילה": רבי יהודה רוזאניס, בעל משנה למלך דן בספרו בנושא "חצי שיעור אסור מן התורה" (רמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק א' הלכה ז'), ומדבריו עולה קושיה חמורה מסוגייתנו, כלהלן.

הרא"ם קובע כי גם אכילת כמות זעומה נחשבת כמעשה אכילה. והנה, בכל **מצוות** האכילה שציוותה התורה, כגון: אכילת מצה בליל הסדר, על פי פשוטו של מקרא האומר (שמות יב/ח) "**בִּעְרַב תֹּאכְלוּ** מִצַּת" הֵיוּ קובעים כי אדם יוצא ידי חובתו גם אם באכילת פירור מצה בלבד לאור דברי הרא"ם, אך לאחר ההל"מ הקובעת שיש לאכול כזית מצה, האוכל שיעור הפחות מכזית "**לא עשה ולא כלום**" (משנה למלך שם), נמצא איפוא, שההל"מ עקרה את משמעות המילה "אכילה", והעמידה אותה על שיעור כזית בלבד. מעתה יש להבין, מדוע גמרתנו אינה מונה הלכה זו כאחת מן ההלכות העוקרות מקרא מידי פשוטו!

אינשווק, החלו לנוע מצד לצד עם הרכבת. שיק-שיק-שיק, שיק-שיק-שיק. פעם בחיים.

מכעז לחלון הגבוה הבחין אינשווק בעננים החולפים מעליו במהירות, ומכך הסיק, כי הרכבת האיצה את דרכה וחלום חייו מתגשם ברגע זה.

נוסעים ברכבת.

לפתע החלה הרכבת להאט את שעיטתה. יש תחנה, הסביר לו מאן דהוא. הרכבת אינה נוסעת מיעד אחד בלבד למשנהו, כי אם עוצרת בדרכה מספר פעמים. יהי כן, הרהר אינשווק, ובלבו חלפו געגועים קלים למישורי העמק שכה אהב.

צפירה ארוכה בישרה על כניסת הרכבת לתחנה. קרונות הרכבת חרקו והתאמצו, ולבסוף עמדו על מקומן. דלתות הקרון נפתחו באחת, ואינשווק חזה לחדרתו. כי רבים מאנשי הקרון משתטחים ארצה ומתחבאים בתוך החפצים שנערמו על רצפת הקרון. בלא לחשוב פעמיים, השתטח אינשווק על רצפת הקרון, וערס על גבו את מזוודותיו, מעילו ושאר חפציו בעזרת אנשים רחמניים. הוא החליט כי את הבטיחה ברכבת הוא יחווה על כל פרטיה ודקדוקיה. את המאזן יעשה אחר כך. אם ברכבת משתטחים על הרצפה, זה מה שהוא יעשה, פעם בחיים.

מכעז לחר צר הבחין אינשווק השרוע בעיניהם החוששות של שאר חבריו לקרון המסתתרים מרתח לחפצים, וממתנים עד יעבור זעם. אינשווק לא הבין מדוע, אך היה לו ברור כי יש לעשות הכל כדי שהכרטיס לא יבחין בו ובשאר השטוחים על רצפת הקרון. פעם בחיים.

כך חזר הדבר על עצמו בכל תחנה. הלילה ירד זה מכבר, בוקר חדש עלה על קרון הרכבת, והמשחק בשיאו. תחנה, מתחבאים, מציצים על הכרטיסן מבין החפצים, וחוזר חלילה.

כמעט עלה הדבר בידו לסיים את חווית הנסיעה ללא רבב. אך בתחנה האחרונה אירע דבר בלתי צפוי לחלוטין. ריח העור החרוף של מגפי הכרטיסן חדר לבחיריו באחת, וחילץ ממנו עיטוש אדיר, שזעזע את ערימת החפצים שעליו וחשף אותו בפני הכרטיסן כשהוא שרוע על רצפת הקרון כתינוק בתהליכי זחילה מתקדמים. פניו אדמו מבושה. הוא לא הצליח לעמוד במשימה. גילו אותו. פעם בחיים, וגם בפעם הזו הוא אינו מצליח. **נכלם** ומבוויש התייצב אינשווק על רגליו, ניקה את בגדיו מגרגרי העפר והלכלוך שדבקו בהם וביקש לשוב למקומו, בעוד קולו של הכרטיסן הרעים באזניו: "כרטיס בבקשה".

מיד, שלף אינשווק את כרטיסו ה"גדול". שקט השתר בקרון. שקט מוחלט. היושבים על הספסלים לא נעו ולא זעו, האנשים שהצטופפו בעמידה התייצבו על מקומם כנציבי מלח ועיניהם החרדות של הזוחלים על הקרון, שעדיין לא התגלו, קפאו במקומן. "אתה פשוט משוגע", פלט לעברו הכרטיסן. "יש לך כרטיס של מחלקה ראשונה? שילמת עליו במיטב כספך, ואתה נוסע מחלקה הפשוטה, ועוד זוחל מתחת לספסלים!?! אחי! השתגעתי?!"

בעודו בוהה בכרטיסו סיבר מאן דהוא את אזניו, כי הזוחלים על רצפת הקרון עושים כן מחמת אימתם מן הכרטיסן בשל עלייתם לקרון ללא כרטיס. אך זה כבר היה מאוחר מדי.

מבויש ומושפל צעד אינשווק לעבר המחלקה הראשונה. נותרו לו חמש דקות בלבד כדי להתבונן בפאר הרב, בכורסאות המרווחות, במלצרים עטויי הפיגונים ובשאריות האוכל המגוון. הנסיעה הגיעה אל קיצה. פעם בחיים.

הגאון רבי יעקב ישראל הכהן ב"פוס שליט"א, מחבר הסדרה המופלאה לקח טוב, הואיל בטובו לספר לנו מעשיה מופלאה זו שמוסר השכל עמוק חבוי בה. **במעמד** הר סיני זכינו, עמ סגולה, בכרטיס הזהב, המאפשר לנו לחיות את חיינו בעולם הזה במחלקה הראשונה. "אנו רצים והם רצים". כולנו על אותה רכבת, המסלול ברור וידוע, הקטר הוא אותו קטר, הבחירה היא באיזה קרון לבסוף.

פעם בחיים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעבודה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. טקסט: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף יא/א איוב ששתק נידון ביסורין
מחשבה על הזולת

בייסורים מרים מנשוא לקה איוב עד שהם היו לדורות אות וסמל לייסורים שאין קשים מהם. **הזהר** ענשו מדה כנגד מדה על ששתק?
בעל ערוך לנר (סנהדרין קו/א ד"ה א"ר חייא) מסביר כי הנמנע מהענקת עצה שיש בה כדי להיטיב עם הזולת, ענשו הוא בייסורים, כי הייסורים מעוררים את האדם לצעוק בעל-כרחו, עונש על שלא פתח את פיו לעמוד לימין חבירו בצעה טובה!

דף יב/א עמד וגירש את אשתו, עמדו כולן וגירשו את נשותיהן

"נעשה ונשמע"

בעלי המוסר (ראה אור יחזקאל אמונה עמוד רכ"ח) עומדים על הנהגתם המופלאה של בני ישראל. אף בעודם מושפלים ונרמסים תחת השיעבוד האכזרי, היה כל העם ממושמע לגדולי ישראל; גדול הדור גירש את אשתו - "עמדו כלן וגרשו את נשותיהן", בלא פקפוקים, הרהורים ותהיות, וכולם! לאחר מכן כשנמלך עמרם בעקבות דברי מרים והחזיר את יוכבד, עמדו כולם והחזירו את נשותיהם. **תכונה** מופלאה זו היא שעמדה להם לקבל את התורה באמנם "נעשה" תחילה ואחר כך "נשמע".

לעילוי נשמת

מרת **ריזל קוט** ע"ה

בת הר"ר פנחס וצלר ז"ל נלב"ע כ"א בניסן תשנ"ה

תנצב"ההונצחה ע"י בניה הר"ר **פנחס צבי קוט** - פ"ת
והר"ר **יוסף מרדכי קוט** - מלבדון אוסטרליה

כדי ליישב קושיה זו קובע החתם סופר (שו"ת או"ח סימן ק"מ) יסוד עקרוני וחשוב, על פיו, בהגדרת "הל"מ עוקרת מקרא" הכלילו חז"ל רק את ההלכות המפרשות מילה הכתובה במצווה מסויימת באופן שונה מחברותיה שבכל התורה, כגון: תער הנזיר, שמלבד בפרשת נזיר, בכל מקום בו כתבה התורה "תער" [כגון בטהרת המצורע ובטהרת הלוויים] אין היא מתכוונת לכלול בה את כל כלי הגילוח. אם כן, ההל"מ הקובעת כי לנזיר אסור להתגלח בכל כלי גילוח, עוקרת מקרא מפורש. אולם, ההל"מ לגבי מצוות אכילה קובעת, כי **בכל** מצוות האכילה אין יוצאים ידי חובה באכילת שיעור הפחות מכזית, וממילא לא עקרה ההל"מ פשוטו של מקרא אחר המתפרש באופן שונה, ועל כן לא כללו בסוגייתנו.

קביעתו של המשנה למלך שאדם האוכל מצה בכמות הפחותה משיעור כזית, לא עשה ולא כלום, מהווה בסיס לדיון נרחב בפוסקים על אודות מקרי מצוקה שנתקלו בהם יהודים במהלך הדורות.

כיצד יש לחלק מצה במחנה ריכוז ובבית סוהר? מדור לדור תסופר גבורת הנפש של היהודים אשר מסרו נפשם בשנות הזעם, כדי לזכות ולקיים מצווה גם בתנאי המצוקה הקשים והאכזריים בהם היו נתונים. לאחד ממחנות הריכוז הגיעה חתיכת מצה בערב פסח בדרך לא דרך, ויהודים רבים חפצו לקיים את מצוות אכילת מצה. כמובן, שאם יחלקו את המצה בין כל היהודים, לא יוותר בחלקו של איש שיעור כזית הנדרש לקיום המצווה. כיצד יש לנהוג במקרה זה?

החיד"א (ברכי יוסף או"ח סימן תפ"ב אות ד', ובמחזיק ברכה סימן תע"ד) דן בדיני אכילת מצה ופוסק שאף באכילה הפחותה משיעור כזית מקיימים מצוות מצה. טעמו: משיטתו של רבי יוחנן [שהלכה כמותן] הסובר ש"חצי שיעור אסור מן התורה", אנו למדים שלאכילת שיעור הפחות מכזית יש חשיבות, אף על פי שאין מקיימים את המצווה בשלימות כל עוד אין אוכלים שיעור כזית. אמנם, רבים מהאחרונים חולקים על דבריו (עיין בשדי חמד כללים מערכה ח' כלל י"ב ובאסיפת דינים מערכת חמץ ומצה סימן י"ד אות ד').

הגרלה על המצה: למסקנה מעניינת מגיע השערי תשובה (או"ח סוף סימן תפ"ב), אשר נשאל על אודות יהודים שנכלאו בבית הסוהר וקיבלו מנת מצות זעומה. לדבריו, אף לדעת הסוברים שאפשר לקיים את המצווה גם באכילת מצה הפחותה משיעור כזית, יש להמליץ לכלואים בבית הסוהר שיטילו גורל ביניהם על המצה, "ואם שיזכה האחד לקיים המצווה בשלימותה, יהיה חלקו עמו בשכר המצווה שעל ידו נגמרה, ולולא הוא לא היתה נעשית המצווה בשלימותה, ודמי להא דיששכר וזבולון, ופשיטא ששכר מצוה בשלימות גדול יותר משכר קצת מצוה שיקיים בעצמו".

**גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.**

**2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.**

**"אחד בבוקר,
אחד בערב.
לפני האוכל".**

**כולם מצטרפים
מה איתך?**

לקבלת ספרון חודשי ראשון הינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

